

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUV VA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH

Radjabova Nafisa Ibodullayevna

Turon universiteti magistranti

Tel: +998 (99)0003663

dr.nafisa@mail.ru

***Annotatsiya.** XXI asr – bu ingliz tili asri deyish mumkin. Bugungi globallashuv davrida ingliz tili nafaqat xalqaro aloqa vositasi, balki bilim, texnologiya va madaniyatga ochiladigan eshik hisoblanadi. Shu sababli, maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha ingliz tilini o'rgatish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Biroq, ta'lim jarayonida o'quvchilarning ingliz tiliga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi yetarli bo'lmasligi kuzatilmoqda. Bu holat o'rganish samaradorligining pasayishiga olib keladi. Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishda foydalaniladigan usullar tahlil qilingan.*

***Kalit so'zlar:** Ingliz tili, motivatsiya, o'qituvchi, interfaol metodlar, texnologiyalar, gamifikatsiya, shaxsiy yondashuv, dars usullari, o'quvchilar, ta'lim.*

KIRISH.

Xorijiy til o'qitish — bu nafaqat yangi tilni o'rganish, balki yangi madaniyat va dunyoqarashni o'zlashtirishni anglatadi. Bu jarayonning samarali bo'lishi uchun o'qituvchilar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga harakat qilishlari kerak. Shunday metodlardan biri interfaol usullar bo'lib, ular o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi va o'qish jarayonini qiziqarli qiladi. Ushbu maqolada xorijiy til fan o'qituvchilarining ta'lim jarayonida interfaol usullardan qanday foydalanishlari, ularning metodik asoslari va amaliy ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Interfaol usullar — bu o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan o'qitish usullaridir. Bular, odatda, guruhli va juftlikda ishlashni, o'zaro hamkorlikni, kommunikativ faoliyatni rivojlantirishni, o'yinlarni, rolli o'ynashni, brainstorming va boshqa amaliy faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Interfaol metodlar o'quvchilarning o'rganish jarayoniga faol kirishishini ta'minlab, nafaqat bilimlarni o'zlashtirishni, balki mustahkamlashni ham samarali amalga oshiradi.

O'qituvchilar xorijiy til o'qitishda interfaol usullardan foydalanish orqali quyidagi maqsadlarni ko'zlaydilar:

1. Kommunikativ maqsad: O'quvchilarni tilni real hayotda, kommunikativ vaziyatlarda qo'llashga tayyorlash.

2. Ijtimoiy maqsad: O'quvchilarni guruhda va jamoada ishlashga, o'z fikrlarini erkin ifodalashga o'rgatish.

3. Kognitiv maqsad: O'quvchilarning fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Interfaol usullarni ta'lim jarayonida qo'llash mexanizmlari

1. Guruhli va juftlikda ishlash: Xorijiy tilni o'rgatishda guruhli va juftlikda ishlash interfaol usullar orasida eng samarali metodlardan biridir. Bunday usulda o'quvchilar o'rtasida o'zaro muloqot orqali tilni o'rganish va til ko'nikmalarini rivojlantirish amalga oshadi. Masalan, o'quvchilar juftlikda savollarga javob berish yoki guruhda biror mavzu bo'yicha bahslashish orqali tildagi tushunchalarni chuqurlashtiradilar.

2. Rolli o'yinlar: Rolli o'yinlar yordamida o'quvchilar real hayotdagi vaziyatlarda o'zlarini tasavvur qilib, tilni amaliyotda qo'llashadi. Masalan, mehmonxona yoki restoran holatida buyurtma berish, dorixonada

dorilarni so‘rash kabi vaziyatlarni o‘ynash orqali o‘quvchilar nafaqat so‘z boyligini oshiradilar, balki tilni ishlatishda ishonch hosil qiladilar.

3. Brainstorming: O‘quvchilarga mavzu bo‘yicha g‘oyalarni tezda ishlab chiqish va ulardan foydalangan holda yangi bilimlarni hosil qilish imkonini beradi. Bu usul orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi va tilga bo‘lgan qiziqishlari oshadi.

4. O‘yinlar va simulyatsiyalar: Xorijiy tilni o‘rgatishda o‘yinlar va simulyatsiyalarni qo‘llash o‘quvchilarga o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llashda yordam beradi. O‘yinlar va interfaol faoliyatlar, masalan, “Find Someone Who” yoki “Pictionary” kabi o‘yinlar, o‘quvchilarning tilni o‘zlashtirish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

5. Video va multimedia materiallaridan foydalanish: Zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘qituvchilar video, audio va boshqa multimedia vositalarini qo‘llashadi. Bunday materiallar o‘quvchilarga haqiqiy til muhitini yaratishga yordam beradi. Masalan, film yoki serialni tomosha qilib, o‘quvchilar tilni real vaqt davomida qanday ishlatilishini ko‘rib, o‘z tushunchalarini kengaytiradilar.

Xorijiy til o‘qituvchilari interfaol usullarni amaliyotda qanday qo‘llashlari haqida ko‘plab misollar keltirish mumkin. Misol uchun, ingliz tilini o‘qitishda “Debate” (bahs-munozara) metodini qo‘llash orqali o‘quvchilar o‘z fikrlarini aniq va mantiqiy bayon etishga o‘rganadilar. Shu bilan birga, bunday faoliyat o‘quvchilarning diqqatini yanada kuchaytiradi va tilni ishlatishga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi.

Xorijiy til fan o‘qituvchilari ta’lim jarayonida interfaol usullarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning tilni o‘zlashtirish samaradorligini oshirishlari mumkin. Bu usullar nafaqat til bilimlarini rivojlantirishga yordam beradi, balki o‘quvchilarning fikrlash, muloqot qilish va guruhda ishlash kabi ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. O‘qituvchilar interfaol metodlarni amaliyotda qo‘llashda kreativ va innovativ yondashuvlarni qo‘llab-quvvatlashlari zarur. Bu jarayonni yanada samarali qilish uchun o‘qituvchilarga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni va resurslarni qo‘llashni davom ettirish muhimdir.

XXI asr globallashtirish jarayoni xorijiy tillarni o‘rganish va o‘qitish jarayonini tubdan yangilashni talab qilmoqda. Bugungi ta’lim tizimida o‘quvchi markaziga asoslangan, muloqotga yo‘naltirilgan, hamkorlik faoliyatini rag‘batlantiruvchi pedagogik yondashuvlar ustuvor hisoblanadi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiruvchi, ularni bevosita jarayonga jalb etuvchi, o‘zaro hamkorlik va kommunikativ faoliyatni kuchaytiruvchi ta’lim texnologiyalaridir. Xorijiy til fani mazmunidan kelib chiqib, interfaol metodlar ayniqsa tilga oid to‘rt asosiy ko‘nikma — tinglab tushunish, o‘qish, yozish va gapirish —ni rivojlantirishda muhim vosita sifatida qaraladi.

1. Interfaol o‘qitishning nazariy-metodologik asoslari

Interfaol metodlar konstruktivizm, kommunikativ til o‘qitish nazariyasi (Communicative Language Teaching), sotsiokultural yondashuv (Vigotskiy), hamda faoliyatga asoslangan yondashuv (Activity-Based Learning) tamoyillariga asoslanadi.

1.1. Konstruktivizm

Bu nazariyaga ko‘ra, o‘quvchi bilimni tayyor shaklda qabul qilmaydi, balki faol muloqot va tajriba orqali o‘zi kashf etadi. Interfaol metodlar aynan o‘quvchining mazmun bilan faol o‘zaro ta’sirini ta’minlaydi.

1.2. Kommunikativ yondashuv

Xorijiy tilni o‘rganish jarayoni real muloqot vaziyatlarida tilni qo‘llashni talab qiladi. Interfaol metodlar o‘quvchilarning nutqni faol ishlab chiqaruvchisiga aylanishiga yordam beradi.

1.3. Hamkorlikda o‘rganish (Collaborative learning)

O‘quvchilar o‘zaro hamkorlikdagi faoliyat orqali: fikr almashadi, tahlil qiladi, muammoni yechadi, tilni bir-biridan o‘rganadi.

1.4. Raqamli pedagogika

So‘nggi yillarda interfaol metodlar multimedia, virtual platformalar va sun‘iy intellekt yordamida kengayib bormoqda.

2. Xorijiy til o‘qituvchilarining interfaol metodlardan foydalanish mexanizmlari

Interfaol strategiyalarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish bir qator bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

2.1. Tashkiliy-bosqichli mexanizm

1-bosqich: Maqsadni aniqlash

O'qituvchi interfaol metod qaysi ko'nikmani rivojlantirish uchun qo'llanishini aniqlaydi:

og'zaki nutq, tinglab tushunish, grammatik ko'nikma, lug'at boyligi, ijtimoiy-madaniy kompetensiya.

2-bosqich: Metodni tanlash

Metod o'quvchilarning yoshi, darajasi, mavzu mazmuni va dars maqsadiga mos kelishi kerak.

3-bosqich: Jarayonni modellashtirish

4-bosqich: Faoliyatni amalga oshirish. Darsda interfaol faoliyat tashkil etiladi: juftlikda ish, rolli o'yin, “debate”, loyiha ishi, interfaol testlar, gamifikatsiya elementlari.

5-bosqich: Refleksiya va baholash. O'quvchilar o'z fikrini bildiradi, jarayon tahlil qilinadi, baholash mezonlari asosida natija chiqariladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, xorijiy til o'qituvchisining zamonaviy vazifasi shunchaki bilim berish emas, balki o'quvchini interfaol o'qitish muhitiga jalb etgan holda uni muloqotga qodir, tilni real vaziyatda qo'llay oladigan, mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxs sifatida shakllantirishdir.

Interfaol usullar bu jarayonning eng samarali vositasi bo'lib, ular o'quvchilarni ta'lim jarayonining passiv obyekti emas, balki faol subyekti sifatida rivojlantiradi. Zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan interaktiv darslar til o'rganish jarayonining sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Paluanova X.D. Ekologik terminlarning derivatsion-semantik xususiyatlari (o'zbek, qoraqalpoq, ingliz va rus tillari misolida): Filol. fan. d-ri. (DS) ... diss. avtoref. – T., 2016. – B. 88.
2. O'zbek tilining izohli lug'at. III jild. – T., 2007. – B. 49.
3. Искандарова Ш.М. Узбек нутқ одатининг мулоқот шакллари. НДА, – Самарқанд, 1993. – Б. 27.
4. Мўминов С. Сўзлашув одоби. – Фарғона: Фарғона, 1997. – 104 б.
5. Adams J.K. Pragmatics and Fictions- Amsterdam: J.Benjamins Publishing Comp., 1985. – 77 p.
6. Mokhinur B. Nizomova. The Issue of Formation of Communicative-Pragmatic Direction In Terminology. Journal of Social Research in Uzbekistan., journal homepage: <https://topjournals.uz/index.php/jsru> .2023.- 14-18 p.
7. Nizomova M.B. Ingliz va o'zbek tillarida pedadodikaga oid terminlarning leksikografikasida formal-strukturaviy tahlil // QarDU xabarleri. Ilmiy-nazariy, uslubiy jurnal. 1/2 (57) 2023. – Qarshi, 2023. – B. 139-144.